

Emberéu awa ta pe mupinim me'ẽ ke

Awa kome'ẽ paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amō amō ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amō jundéu awa ta her tĩ. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke amō mupinim. A'erehe kome'ẽ paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amō ta amō koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe hymba ke hapy tĩ” aja mu'e naĩ.

“Anĩ. Mã peja ym” aja kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. “Jesu Kirisutu rehe jō pehẽ py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amō ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihĩ tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja pandu.

Tupã je'ẽha ke Ta'yr pandu

1 ¹Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ẽha ke Tupã mujekwa. Amō amō rahã, mujekwa. Amō koty koty mujekwa. Je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramũ ta pe Tupã je'ẽha ke pandu pandu hũ. ²Apo anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ẽha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupã pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujã” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã. Ywa ke mujã tĩ. Pe, Tupã pandu ipe tĩ:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihẽ ame'ẽ ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³Tupã katu te ha aja Ta'yr tĩ. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tĩ. Upa katu te a'e mujã ame'ẽ ke henda pe te'e ihĩ katu. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke. Ywy rehe ihĩ ame'ẽ ke tĩ. Ihĩ katu tĩ. Ywa rehe

wata ame'ẽ ke hape rupi wata katu tĩ. Pyrãtãha namõ a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihĩ katu. Wata katu tĩ. A'e manõ rahã, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manõ, pe, kwera katu uhem tĩ. Pe, ywa pe Tupã rake a'e wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ẽha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. "Ihẽ ra'yr" aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tĩ. ⁵Ta'yr pe jõ a'e pandu:

"Apo ngã pe ihẽ amujekwa ta. Nde riki ihẽ ra'yr. Nde pái ihẽ" aja. Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe pandu. Amõ we Ta'yr pe a'e pandu:

"Ko nde pái ihẽ axo. Ihẽ ra'yr nde tĩ" aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.) ⁶Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke a'e muwyr tate rahã, upa katu te ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu:

"Ihẽ ra'yr rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu" aja.

⁷Ima'e je'ẽha rahoha ta rehe har a'e pandu rahã, kuja a'e pandu:

"Ywytu aja pahar ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo.

Tata aja pyrãtãha namõ ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta" aja.

(Aja rahã, je'ẽha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.) ⁸Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

"Ihẽ aja nde tĩ. (A'erehe: 'Tupã' aja nde pe amõ ta pandu ta tĩ.)

Nde riki kapitã keruhũ te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahã, katuha namõ nde eremondo mondo ta.

⁹Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ rehe nde ereparahy.

Katu amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihẽ apandu: 'Ihẽma'e ke nde' aja. Ihẽ Tupã.

Pe, nde rehe katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu: 'Pehẽ katu' aja.

I'ar koty te we nde pe ihẽ apandu: 'Nde katu te' aja. A'erehe nde rury katu nde erexo" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.

Yman ame'ẽ panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰Tupã pandu tĩ:

“Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ẽ ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namõ ywa ke nde eremujã tĩ.

11-12 Upa ame'ẽ ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ẽ ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amõ pukek. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)

Mundeha ymanihar ke amõ ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde eremukanim ta tĩ.

Pe, pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ẽ ke nde” aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.

13 Ta'yr pe Tupã pandu:

“Se ihẽ rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u katu ta. Upa ame'ẽ ta nde rehe hendu katu ta” aja ipe.

(“Tupã rake wapyk” aja pandu rahã: “A'e je'ẽha te reko” aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jõ pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

14 Ma'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ẽ ta koty a'e mondo. Pe, ame'ẽ ta namõ a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

Jande ke Tupã muhã katu

2 1 Ta'yr katuha riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke jahendu ame'ẽ ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta. 2 Jande ramüi ta pe myrandu ke Tupã je'ẽha rahoha ta pandu pandu. Ame'ẽ riki: “Moise je'ẽha ke” aja jakwa katu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ. 3 Tupã je'ẽha rahoha ta pandu, ame'ẽ ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ẽ myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ẽha rehe hendu ym, ame'ẽ ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ẽ ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ẽ te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ẽ ta jande pe mujekwa tĩ. Jete har te ke aja a'eta mujekwa jande pe. ⁴Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jete har te ke aja hendu ehe, ame'ẽ ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: “Mã! Katu te hũ!” aja. Aja pandu ame'ẽ ke jete har te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ we tĩ. A'e putar aja I'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ẽ ta pandu ame'ẽ ke riki jete har te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ẽ rehe har

⁵Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ rehe har japandu. Ame'ẽ ke Tupã mujã ta. “Ame'ẽ pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde” aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. ⁶Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Nde Tupã. Awa ke rehe nde erehará ym.

Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷A'e ke nema'e je'ẽha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu.

A'erehe nde erepandu: ‘Nde katu’ aja.

Kapitã keruhũ aja: ‘Nde katu’ aja nde erepandu.

⁸Pe, nde erepandu tĩ: ‘Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde’ aja nde erepandu tĩ.” Aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ẽ je'ẽha rehe Tupã mujekwa: “Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde” aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ. ⁹Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipé: “Nde riki katu te me'ẽ ke” aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahã, a'e pandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ëja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ë ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ëja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ë tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ë ta pe Jesu pandu: “Ihẽ mu ta” aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: “Ihẽ mu ta” aja. (Ame'ë ke amõ mujekwa.) Kuja. ¹²Tupã pe a'e pandu:

“Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ë ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta. A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: ‘Katu te me'ë ke a'e' aja.”

¹³A'e pandu tĩ:

“Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta” aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

“Se nde eremuhã katu, ame'ë ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihẽ pe a'eta ke nde ereme'ë, ame'ëja saka” aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴“Ta'yr ta” aja a'e pandu. Ame'ë ta riki awa ta te'e a'eta tĩ.

Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ë ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũĩ a'e.) Ame'ë ke a'e mukanim tĩ. ¹⁵Manõha ngi awa kyje. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ë kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ëja saka.

¹⁶Pesarahã! Tupã je'ëha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr” aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) ¹⁷Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ë te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta

rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu. ¹⁸Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũi manga manga rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mätä katu. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mätä katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ.

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

3 ¹Ihẽ mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihẽ mu ta aja pehẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak — aja.

Pesarahã! Mã peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupã muwyr. Pa'i keruhũ aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

²Tupã pandu ipe:

—Pa'i keruhũma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tĩ. Juja katu te ma'eha tĩ. Tupã pandu ipe:

—Ihẽ kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ẽ ma'eha ke nde pe ihẽ ame'ẽ — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke Moise ma'ema'e katu. ³Ok mujãha pe amõ ta pandu: “Mã! Katu nde eremujã!” aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujãha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tĩ. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tĩ. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.) ⁴Ok pame katu te awa mujã. Tupã riki upa katu te ma'e ke mujã. ⁵⁻⁶Tupãma'e miasu ke Moise. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Tupã kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupã mujekwa ta, ame'ẽ ke ngã pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupã ra'yr. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupã ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahã, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jwyriha ke rehe jaharõ katu. Jande ke amõ ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahã, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupã muhury katu

7 (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mã peja Tupã rehe pehendü katu.)
Aja yman Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendü katurahã!

8 ‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Mã pahar pehendü katu ehe.

Awa nixóí te ame'ẽ pe pehẽ ramüi ixo rahã, a'eta pandu: ‘Tupã ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta’ aja pandu naĩ.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ẽ ta aja mã peja ym pexo tí.
(A'erehe pahar pehendü katu ehe.)

9 Pe, Tupã pandu: ‘Yman ihẽ ama'ema'eha ke a'eta usak tipe.
Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ tipe.

Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'eta usak tipe. Anĩ. Ihẽ ke a'eta putar ym. A'eta ke ihẽ amupyrara ym ta’ aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke a'eta manga manga hũ tipe. Katu ym aja.

10 A'erehe a'eta rehe ihẽ aparahy. A'erehe ihẽ ajupandu ihẽ jupe:
‘Ihẽ rehe a'eta hendü ym.

Ihẽ ngi amõ rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta.
Ihẽ amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja’ aja riki.

11 A'erehe a'eta rehe ihẽ aparahy. Pe, ihẽ apandu: ‘Thẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.)

A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe’ aja Tupã pandu.” Aja Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ mupinim.

12 Ihẽ mu ta! Pesak katu pehẽ juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ẽ ke jõ peputar rahã, Tupã ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. 13 Pesarahã! “Apo” aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja rahã, apo riki wera rahã pame katu te pehẽ py'a pemãtã katu pehẽ juehe pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahã: “Anĩ. Jahendu ym ta ehe” aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihĩ rahã, pehendü katu ehe. 14 Kirisutu rehe jajurujar katu py rahã, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we

jaxo rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo ame'ẽ ta ke jande.

¹⁵Pesarahã! Amõ we ihẽ apandu. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã! ‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ẽ pe pehẽ ramüi ixo rahã, a'eta pandu: ‘Tupã ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe’ aja yman amõ mupinim.” A'eta aja pexo ym pehẽ tĩ.

¹⁶Awa riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: “Tupã ke japutar ym” aja? Pesarahã! Jande ramüi ta ke ame'ẽ ta. A'eta riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: “Tupã ke japutar ym” aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho. ¹⁷Awa rehe Tupã parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'e parahy. Pesarahã! Jande ramüi ta ke ame'ẽ ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe upa katu te a'eta manõ. ¹⁸Tupã pandu: “Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe” aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahã! Jande ramüi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: “Tupã ke japutar ym” aja. ¹⁹A'erehe Tupã pandu: “Ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym” aja pandu ame'ẽ ke jande jakwa. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Pahar pehendu katu ehe.)

4 ¹Tupã pandu jande pe:

—Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. A'ep ihẽ namõ peputu'u ta kÿ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehẽ juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ renda pe peho ta kÿ. A'erehe pesak katu pehẽ juehe pexo. ²Myrandu katu rehe jande ramüi ta hendu tipe. “Putu'uha” ame'ẽ myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tĩ. A'eta hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujar ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tĩ. A'erehe mã peja jahendu katu ehe.

³Jande riki jajurujar katu ehe ame'ẽ ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ẽ putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

“Ihẽ aparahy, a'erehe a'eta pe ihẽ apandu:

Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'ema'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihê ame'ê ta tipe' aja Tupã.”

Upa kome'ê ywy keruhũ a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ê ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu: “Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta” aja. ⁴Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'êha rehe amõ mupinim: “Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u” aja amõ mupinim. ⁵Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: “Ihê apandu, ame'ê ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe” aja. (Ame'ê ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ tipe. Anĩ. Oho ym ame'ê ta.) ⁶Ame'ê myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ê ta jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta. ⁷Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: “Apo” aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ê ke apandu ramõ. Kuja:

“Apo Tupã pandu ame'ê ke rehe pehendu katurahã!

‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe” aja Tupã je'êha rehe amõ mupinim.

⁸Kanaã ywy pe jande ramũ ta ke Josue raho tipe. Anĩ. “Putu'u” aja ym ngã ixo. “Putu'uha ihê ame'ê ta” aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihê ame'ê ta — aja.

⁹Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ê ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ. ¹⁰“Putu'uha ke ihê ame'ê ta” aja Tupã pandu. Pe, ame'ê ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. “Putu'u katu” aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ê ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ. ¹¹Ame'ê putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramũ ta aja ym jande tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ê ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹²A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'êha tĩ. A'erehe Tupã je'êha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ê te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ê ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'êha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'êja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa

ixo, ame'ẽ ke mujekwa juehe har. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ẽ ke mujekwa jupe tĩ. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ẽ te'e.) ¹³Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ẽ ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹⁴Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo. ¹⁵Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mãtã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ. ¹⁶A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ.

5 ¹Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hany. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. ²Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu. ³A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ. Aja Tupã pe pandu: “Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y” aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ.

4 “Ihē riki pa'i keruhū wan ta” aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amō mu'am: “Pa'i keruhū wan ta nde” aja. Arã riki aja. Yman amō pandu ipe: “Nde riki pa'i keruhū apo 'y” aja.

5-6 Kirisutu aja tĩ. “Ihē riki pa'i keruhū wan ta” aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amō riki Tupã je'ēha rehe mupinim.

“Ihē ra'yr nde. Nde pái ihē tĩ” aja ngã pe ihē apandu apo 'y. Amō mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ē ke mupinim.

“Pa'i keruhū nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhū tĩ” aja pandu.

7 Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahã, Tupã namō a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhū ma'eha aja a'e tĩ.) “Mã! Ihē ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihē ke kÿ” aja pandu pandu. Hãtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhū aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) “Ihē jō riki katu te me'ē ke” aja ym Ta'yr pandu. Amō we tĩ. Ipái keruhū rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ē ke rehe Tupã hendu katu. 8 Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amō ta mupyrara hũ. Ame'ē ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amō ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: “Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo” aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhū aja Tupã rehe hendu katu tĩ.) 9 Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: “Katu te ame'ē ke nde” aja. Pe, ywa pe mujywy raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ē ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamō a'eta ixo. 10 Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhū. Mekisende aja nde riki pa'i keruhū tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

11 Kirisutu riki pa'i keruhū ame'ē rehe har amō we ihē apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehē ākā ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehē pe. 12 Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'ēha ke amō ta pe pemu'e ta me'ē te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehē pe amō ta Tupã je'ēha ke mu'e we rĩ. Pejurujar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ē ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ēja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'ēha ke pekwa.) Tiha ame'ē ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'ēha ke pekwa katu, aja pexo. 13 Kamby te'e u'u ame'ē ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ē ke my?

Ma'e riki katu ym ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ke ukwa ym. ¹⁴So'o pupur ke u'u, ame'ẽ ke tiha ame'ẽ ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ẽ ke ukwa katu. Pe, ame'ẽ ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ẽ ke ma'e ym tĩ.

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

6 ¹Mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'ẽha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ẽ ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujar katu py rahã, ehe har jõ jajumu'e. Ame'ẽ ke rehe jõ mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujar katu ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ. ²Jande ke amõ ta mujahuk ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujekwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ mujar rahã, pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ẽ ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. ³Mã peja i'ar koty te we Tupã je'ẽha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ẽ ke jajumu'e katu ta kÿ.

Mã peja pejurujar katuha ke pehijar ym

⁴Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jum'u'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. ⁵Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ẽ pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) ⁶Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ẽ ke ijar u'u katu. Ame'ẽ ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e

katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tí. Ma'eywa hury katu, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tí. ⁸Pe, ywy ngi juruwe jô uhem rahã, ame'ẽ kupixa jaxer riki. Kupi'i jô uhem rahã, aja tí. Jaxer tí. Aja amô ta tí. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tí. Ma'e katu ame'ẽ ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ẽja saka ame'ẽ. Aja rahã, Tupã pandu tate my: “Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ” aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapy. Upa ukwái. Aja hijar ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tí.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rí

⁹Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ẽ pehẽ pe. Pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa. Kupixa jaxer aja ym pehẽ tí, aja akwa tí. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta tí. Kupixa katu, aja me'ẽ pehẽ tí, aja ihẽ akwa tí. ¹⁰Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Pehẽ pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu. Ame'ẽ ke Tupã harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rí. Aja Tupã rehe pepy'a katu, aja pemujekwa. ¹¹Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehẽ pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehẽ rury katu ta pexo. Jesu jywryiha rehe peharõ katu pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehẽ rury katu ta. ¹²Amô ta pe Tupã pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta kÿ. Kuja: “Ihẽ namõ pexo ta” aja. Ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ rehe ipy'ahu we harõ ixo rí. Ame'ẽ ke hijar ym rí. A'erehe Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pyhyk katu. Ame'ẽ ta aja pexo tí. Pehẽ ãkã ianam rãi aja ym pexo.

Tupã pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu

¹³⁻¹⁴Amarã pe Tupã manga katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta. Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja Tupã. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ẽ ke nixói te. A'erehe ima'e je'ẽha namõ manga katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu. ¹⁵Ame'ẽ rehe ipy'ahu te'e we ixo rí. A'erehe Tupã manga katu ame'ẽ ke Amarã pe a'e muwyr katu. ¹⁶Sehar sawa'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ẽ je'ẽha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ẽ je'ẽha putu'u ta riki. “A'e ma'ema'e ym ta” aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷Amõ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ ke ihẽ amuhã ta” aja. “Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ amukanim ym te ta” aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: “Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta” aja. ¹⁸A'e pandu ame'ẽ ke Tupã mukanim ym te ta. “Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta” aja Tupã pandu. Ame'ẽ ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mātã katu tĩ. A'erehe Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ ke rehe jaharõ katu jaxo. Ame'ẽ panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹Tupã namõ jande jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. A'erehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukanĩha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihĩ. Ame'ẽ rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namõ pandu rahã, ame'ẽ rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tĩ. Tupã namõ a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ẽja saka. Pe, Tupã namõ ixo apo 'y. ²⁰A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kÿ tĩ. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tĩ.

Mekisende rehe har

7 ¹Apo Mekisende rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tĩ. Sarẽ ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e tĩ. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amõ kapitã keruhũ ta namõ Amarã jumai mai. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja Amarã pe. ²Pe, ma'e ke Amarã me'ẽ ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ẽ ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ẽ jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ẽ. Mekisende mokõi her namõ ixo: “Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ẽ ke jõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e” aja her. Amõ her: “Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ẽ ke a'e” aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.) ³Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tĩ. Hamũi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴Mekisende riki katu te ame'ë ke, aja pekwa. Amarã jande ramũi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ë ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ëha mujekwa: “Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok” aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ. ⁶Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Amarã pe Tupã pandu: “Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ë Amarã pe katu ame'ë ke Mekisende pandu.

⁷Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Ame'ë pandu ame'ë ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.) ⁸Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ëha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ë rahã, Rewi riki me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ. ¹⁰Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamũi rehe ihĩ, ame'ëja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ë tĩ, ame'ëja saka. Amarã me'ë rahã, Rewi me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹Tupã je'ëha ke jundéu awa ta pe Moise me'ë rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ë pa'i ta Tupã mujekwa ame'ë ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ë riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ë te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ëha ke

muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ẽha kuja mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

¹⁵Ame'ẽ rehe har jakwa katu te we rĩ. Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tĩ. (Kirisutu a'e.) ¹⁶Pa'i aja a'e ke amõ mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amõ mu'am my? Anĩ. Aja ym. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am. ¹⁷Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tĩ” aja panduha ihĩ. ¹⁸Rewi rainõ ta riki pa'i ta. Ame'ẽ panduha ke Tupã mukanim. A'eta riki pa'i ta rahã, muhã ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tĩ. ¹⁹Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te. Apo amõ kotyhar pa'i ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Katu te ame'ẽ.

²⁰⁻²¹Amõ we tĩ. Jesu ke pa'i aja Tupã mu'am rahã, a'e pandu: “Thẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta” aja. Aja Rewi rainõ ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahã, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ẽ ke Ndawi mupinim. Kuja:

“Jandema'e sawa'e te manga katu: 'Thẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta' aja.

Kuja a'e pandu tĩ: 'Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo' aja.” (Ame'ẽ panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²²“Jesu riki pa'i” aja Tupã pandu. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhũ a'e tĩ.)

²³Amõ we tĩ. Pa'i ta heta riki. Rewi rainõ manõ ta ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe marã ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteĩ manõ rahã, amõ riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴Jesu anĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amõ pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i

ke Jesu. ²⁵“Jesu rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ihẽ ke emuhã katu” aja Tupã pe amõ pandu. Ame'ẽ ta ke Jesu muhã katu apo 'y. Aja te'e ta muhã katu ixo tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupã namõ a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ katu te ame'ẽ ke

²⁶Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. A'e jõ riki a'ewan, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ẽ ta aja ym te a'e ixoha tĩ. Pe, ywa pe a'e ke Tupã raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahã: “Katu te ame'ẽ ke ko” aja mujekwa katu.)

²⁷Sehar pa'i keruhũ ta aja ym Jesu tĩ. Sehar pa'i keruhũ ta arapuharan ta ke hany. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ẽ ke hany. Aja wera rahã pame katu te hany. Jesu aja ym. Pe, amõ ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhũ muhepy. Ame'ẽ ke sehar pa'i keruhũ hany tĩ. Aja wera rahã pame katu te hany. Jesu aja ym tĩ. Peteĩhar a'e manõ. A'e jõ. A'ewan ame'ẽ. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manõ. ²⁸Sawa'e ta ke pa'i keruhũ wan ta aja Moise je'ẽha mu'am. Ame'ẽ sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anĩ. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ẽha muwyr. A'engi: “Jete atu te ihẽ apandu” aja Tupã pandu. “Thẽ ra'yr ke pa'i keruhũ aja ihẽ amu'am ta” aja. Ta'yr riki katu te ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

8 ¹Pesarahã! Pa'i keruhũ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja me'ẽ pa'i keruhũ Jesu. Ywa pe Tupã rake a'e wapyk uĩ. Tupã pyrãta te hũ ame'ẽ ke a'e. ²Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha renda te ke Tupã mujã, ame'ẽja saka. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke mujã. A'erehe ame'ẽ ke sawa'e ta mujã ym. Ame'ẽ rehe kapy ihĩ, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. A'ep Tupã ixo. A'ep pa'i keruhũma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³Yman sehar pa'i keruhũ ta pame katu te amõ mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moĩ moĩ. “Tupãma'e ke ko” aja a'eta pandu. Ame'ẽ ke ywa ngi Tupã usak, ame'ẽja saka. Arapuharan ta ke a'eta hany hany tĩ. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupã pe Jesu me'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Pa'i keruhũ

a'e, a'erehe ma'e ke me'ẽ ta me'ẽ te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupã pe a'e pandu: “Ko ihẽ axo. Nde pe ihẽ ajume'ẽ” aja. ⁴Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e ixo ta tipe rahã, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupã pe ma'e ke sehar ta me'ẽ me'ẽ. Moise je'ẽha mujekwa, aja a'eta me'ẽ me'ẽ. ⁵Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujãha ke aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ke a'e mujã. So'o pিরer ok ke te'e ame'ẽ. Ame'ẽ ke a'e mujã tate rahã, Tupã pandu ipe:

—So'o pিরer ok mujãha ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ywy'ã keruhũ pe nde erexo rahã, ihẽ amujekwa ta nde pe. Ywa pe amõ ihĩ, aja me'ẽ amujekwa ta. Aja me'ẽ emujã katu te tĩ — aja Moise pe.

⁶Jesu riki amõ kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Kuja: “Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã rehe nde py'a emujywywyr” aja ipe. Ame'ẽ panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ẽha me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja. “Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. A'erehe panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Ame'ẽ ke Moise pe me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke rahã, amõ je'ẽha ke Tupã muwyr ym ta tipe. ⁸Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupã ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amõ je'ẽha ke a'e muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

“Yman rahã jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ta.

Pyahu ame'ẽ ke. Junda rainõ ta pe ihẽ amondo ta tĩ.

⁹Pehẽ ramũ ta ke Eji ywy ngi ihẽ amuhem rahã, ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ngã pe.

Ihẽ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. Je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihẽ ahijar tĩ.

Ame'ẽ je'ẽha ke hainõ ta pe ihẽ amondo ym ta tĩ. Amõ kotyhar je'ẽha ke amondo ta.

¹⁰Apo amõ kotyhar je'ẽha ke jundéu awa ta pe ihẽ amondo ta.

Yman rahã, ihẽ je'ẽha ke a'eta pe ihẽ amujekwa ta.

Ngã py'a rehe ihẽ amoĩ ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihẽ rehe har.)

Ihẽ kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupã ihẽ. A'eta rehe ihẽ asak katu ta” aja jandema'e sawa'e te pandu.

(Emberéu 9.2)

11 Amõ we a'e pandu tĩ:

“Upa katu te ihẽ rehe har ngã ukwa ta. Upa katu te kapitã keruhũ ta ukwa ta tĩ. Upa katu te miasu ta ukwa katu ta tĩ. A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta: ‘Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e’ aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ẽ ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tĩ.

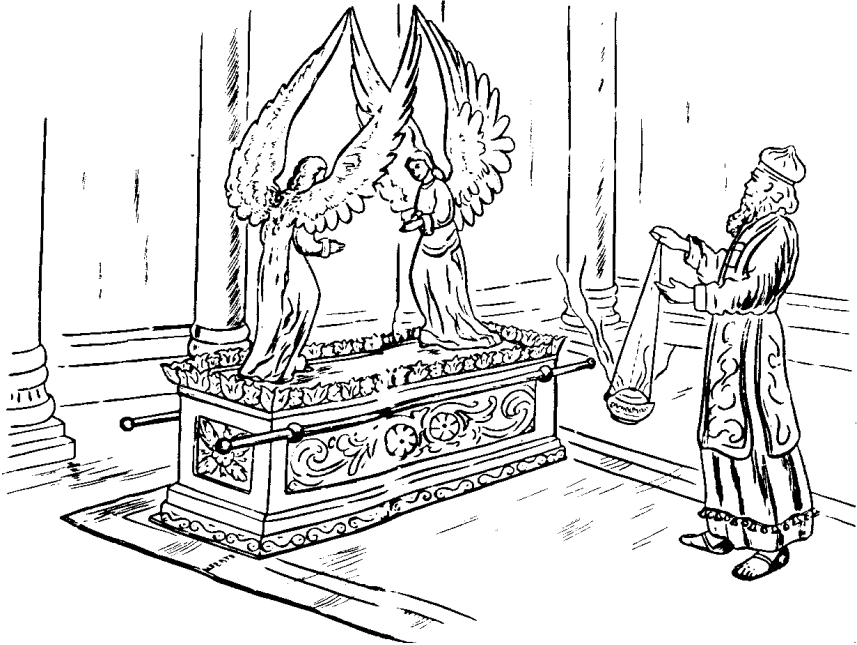
‘Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e’ aja mu'e ym ta tĩ.

Upa katu te ngã ukwa katu, a'erehe aja pandu ym ta.

12 Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe. Ihẽ py'a jywyr ta ngã rehe.

Upa ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta” aja jandema'e sawa'e te pandu.

13 Je'êha pyahu ke Tupã muwyr, aja a'e pandu. Aja rahã muwyr py ame'ẽ ke mukwehehar. Pe, kwehehar rahã, ombor. Katu ym

(Emberéu 9.5)

rahã, ombor tĩ. A'erehe muwyr py ame'ẽ ke Tupã mukanim. (Moise je'ẽha ke mukanim.)

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ha rehe har

9 ¹Yman Tupã pandu jande ramũi ta pe. Panduha py ke ame'ẽ, aja jakwa. “Ihẽ Tupã. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Pe, so'o pিরer ke te'e ok ke a'eta mujã. A'ep Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Myja me'ẽ Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ my? Ame'ẽ ke Tupã mujekwa katu. ²Pe, sehar so'o pিরer ke te'e ok keruhũ ke a'eta mujã. Jupyka riki so'o pিরer tĩ. Mokõi kapy ihĩ. Peteĩ kapy hukwen koty ihĩ. Ame'ẽ pe ma'e weraha tymã i'ãi. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ 'ar pe mbeju ke pa'i mou. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã. Ame'ẽ kapy: “Katu” aja ngã panduha. ³Ame'ẽ kupe koty amõ kapy ihĩ. Ame'ẽ riki: “Katu te me'ẽ ke” aja jande ramũi ta pandu. A'ep Tupã ixo, ame'ẽja saka. Pan rukwen kupe koty ihĩ. A'ep Tupã ixo, ame'ẽja saka. ⁴Ame'ẽ kapy pe kaixã ihĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ẽ kaixã 'ar pe ma'e pihe katu ame'ẽ

ke ukwái. Amõ kaixã a'ep ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ẽ pe pa'i pukek tĩ. Ame'ẽ kaixã jywĩ pe parasuku ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe: “Mana” ihĩ. (Yman ame'ẽ ke jundéu awa ta pe Tupã me'ẽ.) Ame'ẽ kaixã pe myra ihĩ tĩ. Arãma'e ke. Yman xirik rahã, ame'ẽ ngi hokyr uhem. Ame'ẽ kaixã pe mokõi itape ihĩ tĩ. Ame'ẽ rehe je'ẽha ke Tupã mupinim. Jande popa (10) je'ẽha ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ẽ te'e. ⁵Ame'ẽ kaixã 'ar pe ma'e'ã i'ãi. “Xerumĩ” aja riki. Ipypo namõ ixo. Tupã je'ẽha rahoha ta aja ame'ẽ ta tĩ. Ipypo pirar, aja i'ãi. Ame'ẽ i'ãi rahã, Tupã riki a'ep ixo tĩ, aja ame'ẽ mujekwa ngã pe. Ma'e renda 'ar pe ipypo pirar aja i'ãi. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe Tupã ipy'a jywyr tĩ, aja mujekwa tĩ. Ipypo pirar aja i'ãi rahã, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ẽ kapy rehe ihĩ ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ym ta rĩ. Ta'yr mi jõ amujekwa.

⁶Upa moĩ katu rahã, kuja pa'i ma'ema'eha ke. Sehar so'o pিরer ok keruhũ kapy katu ame'ẽ pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahã pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo. ⁷Jywĩ pe pa'i keruhũ jõ ixo katu. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo. Peteĩ warahy 'ar aha oho rahã, peteĩhar jõ ixo oho. Amõ ta rymba ruwy ke namõ ixo oho. Ame'ẽ ke Tupã pe mujesak, ame'ẽja saka. Pe, pandu: “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e. Ko ihẽ rymba ruwy ihĩ. Ame'ẽ arur. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu” aja Tupã pe. Amõ we tĩ. Kuja pandu tĩ: “Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ko amõ ta rymba ruwy arur tĩ. A'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr katu tĩ” aja Tupã pe tĩ. ⁸So'o pিরer ok keruhũ pewehĩ rahã, marã ka ym kapy rehe johu ngã ixeha, aja Tupã'ã mujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Tupã ixo, ame'ẽ pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹Aja apo tĩ. Marã ka ym kapy katu te ame'ẽ pe ngã ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupã pe werur. Ipy'a ke ngã moĩ moĩ ehe rahã, ma'e ke ngã werur. Pe, ame'ẽ hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hapy hapy rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ẽ ke a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu. ¹⁰Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ẽ ymanihar je'ẽha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ẽ ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ẽ ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ẽ ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ixotyhar ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e

ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ẽ ke ame'ẽ renda. Kome'ẽ ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ẽ katuha. ¹²Kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixo oho. Aja Kirisutu ixo oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixo oho tĩ. Peteihar jõ ixo oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu. ¹³Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ẽ tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha. ¹⁴Ame'ẽ riki jetechar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupãã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: “Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ẽ rehe ihẽ amanõ ta” aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ẽ ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: “Mã katu ym jande” aja jakwa. Anĩ. Ame'ẽ jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁵Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ẽ ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe: “Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak” aja Tupã pandu ame'ẽ ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ẽ pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ẽja saka ame'ẽ. Panduha ymanihar namõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶⁻¹⁷Amõ mupinim: “Ihẽ amanõ rahã, upa katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta” aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhã. ¹⁸Aja saka ymanihar

panduha ke. Tupã pandu: “Ihẽ je'ẽha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ẽ riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jô ame'ẽ panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ẽ te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhãi, ame'ẽja saka.)¹⁹Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. Ame'ẽ mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ. Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ẽ ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer: “Iso.” Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ẽ pe mupipi tĩ. Tupã je'ẽha rehe mupipi tĩ.²⁰A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: “Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ẽ rehe pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa tĩ — aja Moise pandu.

²¹Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi.²²Jete riki. Tupã je'ẽha ke amõ mupinin: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ẽ riki xi'aha ke kutuk” ame'ẽja saka. Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jô Tupã ipy'a jwyry katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³Kome'ẽ ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ẽ ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Huwy pe mupipi tĩ, ame'ẽja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ẽ Kirisutu ruwy ke.²⁴Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ẽ ke amõ mujã, kome'ẽ ywy keruhũ pe. Ame'ẽ pe Kirisutu ixex ym oho. Awa ta mujã ame'ẽ pe ixex ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ.²⁵Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixex oho. A'eta rymba ruwy namõ ixex oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ.²⁶Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe tĩ. Kome'ẽ

ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. A'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. ²⁷Upa awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ẽ ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ẽja saka. ²⁸Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tĩ. Anĩ. A'e uwyrriha rehe harõ ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta uwyr.

10 ¹Moise je'ẽha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jetechar te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa. Jetechar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar pa'i keruhũ jukwa. Ame'ẽ ruwy ke Tupã pe mujesak tipe, ame'ẽja saka. Ngã py'a ke juhyk ym ame'ẽ. Hymba werur ame'ẽ ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ym Tupã pandu. (A'erehe amõ jetechar te ke Tupã mujekwa ta me'ẽ te'e.) ²Hymba ke hapu ame'ẽ ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe: "Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo" aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tĩ. Upa ame'ẽ ke muputu'u ta tipe. ³Aja ym riki. Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ ixo, aja ame'ẽ mujekwa. ⁴Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu uwyr tate rahã, Tupã pe a'e pandu:

"Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke hapu hapu.

Ame'ẽ ke nde ereputar ym riki. Amõma'e ke nde pe ngã me'ẽ ame'ẽ ke nde ereputar ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde eremondo ta. (Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.)

6 Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba ke hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke upa katu te hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

7 A'erehe ihẽ apandu: 'Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.

Ihẽ rehe har Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta' ” aja Kirisutu pandu.

8 A'e pandu py: “Nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ẽ ke nde ereputar ym. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba upa katu te hany rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba hany rahã, aja tĩ. Ame'ẽ ta ke nde ereputar ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tĩ)” aja Kirisutu pandu. Aja me'ẽ a'e pandu riki. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise je'ẽha mujekwa aja ma'e ke Tupã pe ngã werur tipe tĩ. ⁹Kirisutu pandu tĩ:

—Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahã, ngã rymba hany ame'ẽ ke Tupã mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ẽja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manõ. A'erehe ngã rymba ke hany ym ta me'ẽ te'e apo 'y. ¹⁰Tupã putar ame'ẽ ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk katu.

¹¹A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahã pame katu te ma'ema'e. Amõ amõ rahã, ngã rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ẽ hany rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te. ¹²Kirisutu manõ rahã, anĩ. Peteĩhar a'e manõ. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ẽ katu. Aja rahã, awa ta py'a ke Tupã juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahã, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) ¹³A'ep pewe ihĩ rĩ. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupã muputu'u ym rahã we, a'ep pewe ihĩ rĩ. ¹⁴Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã py'a ngi Tupã juhyk katu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵Ame'ẽ ke jande pe Tupã'ã mujekwa katu tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mujekwa py. ¹⁶Ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja:

“Tupã panduha ke Tupã'ã mujekwa: ‘Yman rahã, amõ panduha ke ihẽ kotyhar ta pe ihẽ amondo ta. Kuja riki.

Ihẽ je'ẽha ke ipy'a pe ihẽ amoĩ katu ta. Iãkã ke ihẽ amujanam ym ta. Aja rahã, harái ym te ta' aja riki.” Aja Tupã panduha ke amõ mupinim.

¹⁷A'engi Tupã pandu: “A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihẽ aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta tĩ” aja. ¹⁸Aja rahã Tupã ipy'a jywyr ngã rehe. Upa ame'ẽ ke Tupã harái katu te. Ipy'a jywyr ngã rehe. A'erehe amõ we ngã rymba hapu ym ta me'ẽ te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

¹⁹Ihẽ mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. Ywa pe har ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. ²⁰Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ẽ ke musorok, ame'ẽja saka. A'e manõ, a'erehe musorok, ame'ẽja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk katu. ²¹Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki ixotyhar tama'e kapitã keruhũ. ²²A'erehe mã peja Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. (Aja pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu inamõ. A'e riki Tupã, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Ame'ẽ jakwa katuha namõ mã peja inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã juhyk, a'erehe mã peja: “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namõ jaxo” aja ym japandu. Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ jande upa jajukutuk, ame'ẽja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu inamõ. ²³Inamõ jaxo ta kÿ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu. Mã peja ame'ẽ ke jahijar ym. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha ke jahijar ym.

²⁴Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã peja amõ ta rehe japy'a katu tĩ. Mã peja amõ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e tĩ. ²⁵Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja ame'ẽ ta aja ym jande. Mã peja jande johu jajy'ar katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã katu jande juehe

jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mā peja i'ar koty te we jande py'a jamātā katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

²⁶Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ẽ ke jamukanĩha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ẽ ke mukanim, ame'ẽja saka. ²⁷Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jō jaharō jaxo. Jakyjeha namō jaharō jaxo. Amō we tĩ. Tupã ke putar ym, ame'ẽ ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tĩ.

²⁸Moise je'ẽha mujekwa aja amō ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupāran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ẽ ke mokōi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tĩ. ²⁹Aja rahã: “Tupã ra'yr ihẽ aputar ym” aja pandu ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manō rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke ihẽ ajuhyk ta” aja. “Mã ame'ẽ Jesu ruwy riki jaxer” aja pandu ame'ẽ ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu ame'ẽ ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ẽ juru ai ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. ³⁰Tupã pandu: “Katu ym ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ame'ẽ ta rehe juja katu te ihẽ amujywyr ta” aja riki. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amō we tĩ. “Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta” aja Tupã ukwa. Ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. ³¹Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e mupyrara rahã, mäte hũ pyraraha.

³²Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehẽ pe Tupã upa mujekwa. Pe, pehẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta mupyrara tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. ³³Hetaha ta ruwa koty pehẽ rehe har amō ta juru ai. Pehẽ ke a'eta mupyrara tĩ. Aja pyrara ixo ame'ẽ ta namō pejy'ar peho. Pekyje ym ha namō a'eta namō pepu'am. ³⁴Kyndaha pe amō Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehẽma'e ke jurujar ym ame'ẽ ta pyhyk raho rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pehẽ

rury katuha namõ pexo we rĩ. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pehẽma'e ihĩ, aja pekwa, a'erehe pehẽ rury katuha namõ pexo. Aja te'e ta pehẽma'e ke. Marã ka ym ame'ẽ ke awa mukaniha. ³⁵A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Aja rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta. ³⁶Pehẽ py'ahu te'e pexo rĩ. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr katu ta tĩ, aja pekwa katu. ³⁷Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Peharõ we rĩ. Aja rahã, jywyr ame'ẽ ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihẽ kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. ‘Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe’ aja ihẽ apandu ta. Ihẽ namõ a'eta ixo katu ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta rehe ihẽ rury ym ta tĩ” aja amõ mupinim. (“Jywyr ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e” aja mujekwa katu.)

³⁹Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ẽ ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ẽ ta ke jande tĩ. Pesarahã! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupã rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ẽ ta ke jande.

Jurujar katuha ke

11 ¹Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu rahã, jaharõ ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Ma'e jasad ym te ame'ẽ ke pehĩ, aja jakwa katu te tĩ. ²Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ katu” aja.

³Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã, aja jakwa katu. A'e je'ẽha rupi a'e mujã, aja jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasad ame'ẽ ke a'e mujã. Ma'e jasad ym te ame'ẽ ke a'e mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

⁴Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hapy. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hapyha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu” aja. A'e pandu tĩ: “Nde rymba nde erehapy. Ame'ẽ katu” aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu,

a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: “Myja me'ẽ Tupã rehe jurujar katu my” aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke Tupã raho, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinin: “Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu” aja. ⁶Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ ajukwa ta y pe” aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu” aja.

⁸Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta” aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki. ⁹Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ. Nema'e ta” aja. Pe, ame'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, ame'ẽ ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ẽ ke a'e aja ixo. So'o pirer ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: “Nde pe kome'ẽ ywy ke ihẽ ame'ẽ ta” aja. ¹⁰Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ẽ rehe a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe a'e harõ. Ame'ẽ ok ta mujãha ke Tupã ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ẽ ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke ame'ẽ.

¹¹Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ẽha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamüi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta, ame'ẽ rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. ¹²Ta'yr ym. Tamüi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ. Y ramüi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ.

¹³Tupã pandu ame'ê ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: “Kome'ê ywy ke nde pe ihê ame'ê ta. Nema'e ta” aja. Ame'ê ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainõ ta riki ame'ê ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e pandu: “Kome'ê ywy pe asak te'e aja ihê axo. Apaxia aja ihê axo se” aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. ¹⁴Aja pandu, a'erehe amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe. ¹⁵Hekoha ke hijar uwyr, ame'ê rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ê rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jywyr ta tipe. ¹⁶Jywyr ym te riki. Amõ hekoha katu te ame'ê ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ê. A'erehe: “Tupã! Nde rehe ihê py'a ihê amoĩ moĩ katu” aja pandu. Ame'ê ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

¹⁷⁻¹⁸Tupã pandu ame'ê ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: “Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ heta hũ ta” aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã jupandu jupe: “Ihê rehe Amarã hendu katu my? Ihê amanga ta” aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: “Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ” aja. Arahã ta'yr peteĩhar Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa ipe. ¹⁹Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ê rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem, ame'êja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namõ Amarã hok pe jywyr oho.

²⁰Tupã pandu ame'ê ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Yman rahã ma'e katu ame'ê ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

²¹Tupã pandu ame'ê ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: “Ma'e katu ame'ê ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja. Myra rehe tamũi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã, Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.

²²Tupã pandu ame'ê ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, a'e pandu: “Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho” aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Sengi peho rahã, ihê rete ke pehẽ namõ peraho tĩ” aja riki.

²³Tupã pandu ame'ê ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã, eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi Moise ke

(Emberéu 11.28)

ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahā, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitā keruhū je'ēha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitā keruhū pandu: “Sawa'e ra'yr u'ar rahā, pejukwa” aja jundéu awa ta pe. Ame'ē rehe Moise pái ta hendu ym.

24Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: “Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihẽ rehe har pepandu. Aja ym ihẽ” aja Moise pandu. 25Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta ke. Ame'ẽ ta namõ pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ. Aja a'e putar ym te. 26A'erehe jundéu awa ta namõ pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ẽ ke heta ihĩ. Ame'ẽ namõ ixo rahã, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke putar ym. Tupã kotyhar ta namõ pyrara ixo rahã, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ẽ i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe ianam ta namõ a'e pyrara ixo.

27Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym ha namõ uhem oho. Tupã rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: “Parao rekoha pe ihẽ ajoywyr ym ta” aja. 28Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Arapuharan ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha rer: “Ngã jukwaha ke a'e.” “Ame'ẽ arapuharan ruwy namõ mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo” aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ẽ riki: “Pasuko” aja japandu.

29Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytã. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

30Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe. 31Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa

rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³²Amõ we ihẽ apandu ta my? Amõ heta ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ym ta apo. Pesarahã! Jineã ixo. Mbara amõ tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amõ tĩ. Ixo tĩ. Jesete amõ tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amõ tĩ.

Ixo tĩ. Samue amõ tĩ. Ixo tĩ. Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ.

³³Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amõ ywy pe har ta namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda. A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke. ³⁴Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa tate rahã, ame'ẽ ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mâtã. Amõ awa ta namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u. ³⁵Tupã pandu ame'ẽ ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manõ rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ẽ ta ke ngã jukwa.) Amõ ta pandu: “Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ẽ ke japutar ym” aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ẽ ta kuja ukwa: “Ihẽ amanõ rahã, Tupã namõ ihẽ axo ta kÿ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ẽ pe oho ta kÿ, aja ukwa katu, a'erehe manõha ngi kyje ym. ³⁶Amõ jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta puka puka hũ riki. Amõ ta ke so'o pিরer pe a'eta pirok hũ. Amõ ta ke ita tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho. ³⁷Amõ ta ke ita pe a'eta jukwa. Amõ ta ke sehói pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amõ ta ke kyse puku pe jukwa. Amõ ta pyrara ixo. Arapuharan pিরer kamixa namõ ixo. Arapuhame pিরer kamixa namõ aja tĩ. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amõ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Amõ ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo. ³⁸Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã marã ka ym katuha, aja Tupã ukwa katu. Anĩ. (Ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amõ ta tĩ. Itakwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ. Ywykwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ.

³⁹Tupã pandu ame'ẽ ke rehe upa ame'ẽ ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke pehẽ” aja riki. Kome'ẽ yw keruhũ pe a'eta ixo rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ym we ngã pe rĩ. ⁴⁰Yman Tupã pandu: “Yman rahã ihẽ kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta” aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namõ jõ ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. “Katu te ame'ẽ ke pehẽ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ym yman. Apo jõ jande namõ ame'ẽ panduha muwyr katu a'e.

Tupã riki jande pái keruhũ

12 ¹Pesarahã! Tupã pandu ame'ẽ ke rehe heta hũ ymanihar ta jurujar katu. Ame'ẽ ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ẽja saka. Jande py'a ke a'eta mātã u'am, ame'ẽja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ẽ ta ombor tĩ. Upa ma'e puhýi ame'ẽ ke ombor. Aja rahã, pahar ujan katu ta. Jande aja tĩ. Ujan te'e ame'ẽ ta aja jaxo tĩ. A'erehe ma'e puhýi ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke upa ima'e pyrãtãha namõ mã peja jama'ema'e katu. ²Mã peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Jande ke a'e mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ amanõ ta. Ihẽ ruxĩ ym ingi” aja. Pe, ame'ẽ rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

³Yman Jesu pyrara ixo, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ẽ ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mãte pekwaaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. ⁴Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe pepandu: “Mã peja ym pexo” aja. A'erehe pehẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ ke mupyrara tipe tĩ. Pehẽ ke a'eta jukwa ym we rĩ.

⁵Ta'yr ta namõ ipái pandu katu. Aja pehẽ namõ Tupã pandu pandu katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a ke a'e mātã tar katu. Kuja riki:

“Thê ra'yr! ‘Ema'e ym’ aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahã, ehendu katu ehe.

‘Katu ym ame'ê ke nde erema'e’ aja a'e pandu rahã, eparahy ym ehe tĩ.

6 ‘Ema'e ym’ aja upa ipy'a katu ame'ê ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

‘Thê ra'yr’ aja me'ê ke a'e nupã. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu” aja Tupã pandu.

7 Pehê pepyrara pexo rahã, pehê py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupã, aja pehê py'ahu te'e pehendu. Pesarahã! Ta'yr ke ipái nupã ym ame'ê ke nixói. Upa katu te nupã. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahã, pehê riki ta'yr ta ke aja Tupã mujekwa.

8 Upa ta'yr ta ke Tupã mupyrara. A'erehe pehê pepyrara ym pexo rahã, Tupã ra'yr ta aja ym pehê. Ta'yr ta te aja ym pehê. Amõ riki pehê pái aja pexo.

9 Kome'ê ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupã rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã i'ar koty te we jande pái keruhũ rehe jahendu katu ta me'ê te'e tĩ. Pe, inamõ aja te'e ta jaxo. 10 Kome'ê ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ê a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. 11 Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ê. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

Katu ixoha ame'ê ke mujekwa

12 Mã peja pyai ame'ê ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ê ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehê ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehê py'ahu te'e pehendu katu. 13 Jete har te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ê ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahã, a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

14 Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta. 15 Pesak katu pexo. Pehê rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ê ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ê ke jukwa. Ame'ê riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e

rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahã, katu ym. (Pyta rake rupi i'ãi ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶Esau aja ym pehẽ tĩ. Kũjã rehe a'e ka'u te'e. Tupã ke a'e putar ym te tĩ. A'e riki u'ar py ame'ẽ ke tipe. Aja rahã, ipái manõ rahã, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ẽ ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahã, a'e pandu imu pe: “Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahã, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihẽ pe papa muwyr ame'ẽ ke nema'e wan ta” aja riki. ¹⁷I'i katu rahã we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ẽ ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: “Tupã pe epandu: ‘Mã peja u'ar py ame'ẽ ke rehe esak katu’ aja ihẽ rehe har epandu ipe” aja ipái pe. Ipái pandu: “Anĩ. Marã ka ym ihẽ apanduha. Tupã pe ne mu rehe har upa ihẽ apandu” aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: “Tupã pe ihẽ rehe har epandu tĩ. Ihẽ koty pandu katuha ke emuruwak” aja tipe. Marã ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: “Tupã ke japutar ym” aja ym pexo tĩ.

¹⁸Ywy'ã keruhũ pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihĩ. Aman pihun te aja ywa takãxiha ihĩ tĩ. Ywytu keruhũ peju hũ tĩ. (Tupã pyrãtã te hũ aja mujekwa.) ¹⁹Jumi'a aja tyapu hũ tĩ. Tupã pandu tĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta hendu rahã, a'eta pandu: “Epandu ym apo” aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. ²⁰A'eta hendu: “Ywy'ã rehe pepyrũ rahã, ame'ẽ ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehẽ rymba ta aja tĩ. Pejukwa tĩ” aja riki. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo. Jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, ame'ẽ ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amõ we Tupã pandu ame'ẽ ke hendu tar ym. Kyje. ²¹Upa Moise usak, ame'ẽ ke mãte we ame'ẽ te a'eta my. (Tupã pyrãtã te hũ aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, ame'ẽ ke a'ep ixo, aja ukwa tĩ.) A'erehe: “Ihẽ akyje hũ. Ihẽ ryrýi riki” aja Moise pandu.

²²Pehẽ anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽ renda riki amõ koty. Amõ ywy'ã keruhũ ke ame'ẽ. “Siã” aja riki her. Tupã ixo, ame'ẽ ok ta ke ame'ẽ. A'e riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ok ta riki ywa pe har ke. Amõ Jerusarẽ ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'ep heta te hũ Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. ²³A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namõ ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ẽ ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amõ mupinim. Ywa pe ame'ẽ ihĩ. A'ep Tupã ixo tĩ. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym

ehe, ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ẽ ta inamõ ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ẽ ta ixo tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'utu te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja. ²⁴A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki ipái pe pandu: “Ihẽ amanõ, a'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke emuhã katu” aja. Ame'ẽ riki panduha pyahu ame'ẽ ke. Huwy ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: “Ambéu jukwa ame'ẽ ke ejukwa tĩ” aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: “Jande py'a ke ejuhyk” aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namõ jahyk katu ehe.

²⁵Pesak katu pexo. “Tupã rehe ihẽ ahendu ym ta” aja ym pepandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ẽha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ẽha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ẽ ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta. ²⁶Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tĩ: “Amõ we ywy ke ihẽ amukatak ta tĩ. Ywa ke ihẽ amukatak ta tĩ” aja riki. ²⁷“Amõ we” aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ẽ ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ẽ ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kÿ. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamõ ixo, ame'ẽ ta jõ pyta ta.) Inamõ jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Myja me'ẽ Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. ²⁹Hendu ym ehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupã mahy ta tĩ. A'erehe: “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

Myja me'ẽ Tupã ke jamuhury my

13 ¹Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo. ²Pesak ramõ ame'ẽ ta ke pehẽ rok pe pemuxe katu. Ame'ẽ ke pema'ema'e

katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Amõ ta usak ramõ ame'ẽ ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekoha pe har ta ke aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ukwa ym ha rupi Tupã je'ẽha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki. ³Kyndaha pe ixo ame'ẽ ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta rehe pesak peho. Pehẽ atu kyndaha pe pexo, ame'ẽja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴Jumendar ame'ẽ ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ẽ te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.

⁵Tamatarer rehe aja te'eha pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Pehẽma'e ke namõ pexo, ame'ẽ namõ pehẽ rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: “Pehẽ namõ aja te'e ta ihẽ axo. Marã ka ym pehẽ ke ihẽ ahijariha” aja riki. A'erehe pehẽma'e ke namõ pehẽ rury katu pexo. ⁶Mã peja jakyje ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu:

“Jandema'e sawa'e te ihẽ namõ ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihẽ akyje ym axo.

Marã ka ym kome'ẽ wyw keruhũ pe har ta ma'ema'eha ihẽ pe. A'erehe ihẽ akyje ym axo” aja riki.

⁷Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Myja me'ẽ a'eta manõ my? Pekwa pekwa pexo tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ ta aja pexo katu tĩ. ⁸Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ. ⁹Jetehar te ke pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu: “Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu” aja riki. Aja jundéu awa ta je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta kuja ukwaha naĩ: “Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu” aja naĩ. Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ẽ rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: “I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu” aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

10Kirisutu manõ, pe, jajuru jar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amõma'e hymba ke a'eta hany hany ixo. Upa ukwái. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym. 11Pesarahã! Kapy katu te ame'ẽ pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ẽja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ma'e hymba rukwer ke amõ riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ẽ rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany. 12A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe koty a'e manõ tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk. 13Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja jande tĩ. Jundéu awa ramũu ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we jajuru jar katu ehe. 14Pe, pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ẽ wyw keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ẽ wyw keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ẽ pe jahoha rehe jaharõ jaxo. 15Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hany, ame'ẽja saka tĩ. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. 16Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'ema'e, ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo. Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

17Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejuru jar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ẽ ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ẽ te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namõ panduha

18 Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ẽ ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe je'ẽha nixói ta, aja jakwa katu.) 19 Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã namõ ihẽ rehe har pepandu katu te we rĩ. “Pahar jande koty a'e ke emuwyr” aja pepandu Tupã pe.

Arapuهران usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhũ tĩ

20-21 Arapuهران ta rehe amõ usak usak katu ixo, aja Jesu tĩ. Jandema'e sawa'e te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ. A'e manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e manõ, pe, huwy uhem, a'erehe Tupã pe a'e pandu: “Ihẽ amanõ, a'erehe ngã ke amuhã katu ta” aja riki. Aja te'eha ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mã peja ame'ẽja pehẽ ke a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ẽ ke mã peja jande ke a'e mu'e katu tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta tĩ.) Mã peja Kirisutu rehe har japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejõ panduha

22 Ihẽ mu ta! Kome'ẽ paper ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ta'yr mi ihẽ amupinim. Kome'ẽ myrandu namõ pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihẽ apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym. 23 Kyndaha ngi Timo, jande mu riki uhem oho. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pahar se ihẽ rehe a'e uhyk uwyr rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ.

24 Pehẽma'e kapitã ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Upa Tupã kotyhar ta pe pepandu tĩ. Itar ywy pe amõ jande mu ta ixo. Pehẽ pe katuha ke ame'ẽ ta mondo ixo tĩ.

25 Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.
Upa.